

Het filter van de democratie moet dringend hersteld

Sander Schimmelpenninck column

SANDER SCHIMMELPENNINCK

Sigrid Kaag, de nieuwe D66-lijsttrekker gaf bij Buitenhof met zichtbare tegenzin antwoord op de vraag of ze wilde samenwerken met Forum voor Democratie of PVV. Niet alleen het uitsluiten van die partijen is inmiddels een vermoeiende folklore geworden, ook de reactie op die uitsluiting. Het uitsluiten van anti- of ondemocratische partijen zou volgens diezelfde partijen ondemocratisch zijn. Aantoonbare kletsboek, maar de gedachtegang staat symbool voor misschien wel het grootste misverstand in het huidige publieke debat, namelijk dat iedereen gehoord zou moeten worden.

Democratie betekent helemaal niet dat alle meningen gehoord moet worden. Sterker nog, het idee dat iedereen 'recht' heeft op een mening is al onjuist. Mensen hebben alleen recht op een mening die ze kunnen onderbouwen, het liefst met enige ter zake doende expertise.

Het recht op een mening wordt vooral gepropageerd door lieden die juist helemaal nietgeïnteresseerd zijn in andermans mening, maar evenwel menen dat de weigering met hen in gesprek te gaan respectloos is. Het recht om gehoord te worden bestaat niet, en al helemaal niet voor wie zich bedient van leugens.

Het opeisen van een stoel aan de grotemensentafel komt voort uit het zelfvertrouwen dat in de kelder van de sociale media is ontstaan. Meninge die geen publiek verdienen, hebben dankzij sociale media opeens een publiek gekregen, doordat mensen met dergelijke meningen elkaars publiek zijn gaan vormen. De twee slechtst denkbare groepen mensen zitten veel op sociale media: mensen met te veel tijd en journalisten. Het resultaat is even voorspelbaar als bedroevend: journalisten zijn gaan opschrijven wat mensen met te veel tijd zeggen, en zijn in sommige gevallen zelfs hetzelfde gaan vinden. Anonieme lasteraars en querulanten zien hun onderbuikgerutel steeds vaker overgenomen worden, waarmee zij hun gelijk bevestigd zien. Daadwerkelijke invloed is dan de volgende stap.

De ellende van de vermenging van het rioolwater van de sociale media en het drinkwater van de traditionele media doet me altijd denken aan een bekende sketch van Hans Teeuwen. Daarin legt hij uit hoe je een debat beslecht met religieuze fanatici, die van alles vinden, uitsluitend omdat het geschreven staat. Teeuwen neemt daarom altijd een boekje mee waarin 'God bestaat niet' geschreven staat, om dat argument weg te nemen - 'Oh ik zie hier iets heel anders geschreven staan!'. Het grapje bevat een waarheid die onderschat wordt: mensen geloven nog steeds wat geschreven staat, omdat ze zijn opgegroeid met de ge-

dachte dat er een zeker filter bestaat, dat de onzin van de zin scheidt, alvorens dingen worden opgeschreven.

Dat filter is er alleen niet meer: media, groot en klein, nemen de troep van sociale media ongefilterd over. Het resultaat is niet alleen nepnieuws, maar ook beeldvorming – een eufemisme gezien de kwaadaardigheid ervan. Het idee dat een leugen of lasterlijke onvolledigheid waarheid wordt, omdat een bepaalde hoeveelheid mensen deze verspreidt, was ooit de hoeksteen van het fascisme, maar is tegenwoordig de gewoonste zaak van de wereld.

Want bij sociale media draait alles om beeldvorming, om gelijk krijgen, in plaats van gelijk hebben – alles voor de likes. Toch blijft de hoeveelheid mensen die een niet te beargumenteren mening heeft of een leugen verspreidt onverminderd irrelevant.

Sociale media brengen ons terug in de middeleeuwen, waarin vrouwen als heks werden verbrand vanwege beeldvorming. Verbranden doen we vooralsnog niet, maar de herontdekking van de heksenjacht en de religieuze overtuiging waarmee iemand als Akwasi wordt aangepakt, is angstaanjagend.

Een schadelijk neveneffect is dat mensen wier stem juist gehoord zou moeten worden, zich nog verder zullen terugtrekken, om zich te beperken tot het veilige zenden binnen de eigen achterban, die makkelijker dan ooit te organiseren is.

Wie nog steeds naïef is over de ellende van sociale media, doet er goed aan de Netflix-documentaire *The social dilemma* te bekijken. Sociale media helemaal aan banden leggen zal wellicht een brug te ver zijn, maar overheden moeten zo snel mogelijk maatregelen nemen om het filter van de media en democratie te herstellen. Het recht om gehoord te worden moet je namelijk verdienen.
